

Leeflicht

Ruimte voor nieuwe kansen

In januari is het de gewoonte dat jonge kinderen een nieuwjaarsbrief voorlezen aan hun ouders en grootouders. Af en toe schrijven ook volwassenen nieuwjaarsbrieven, zoals schooldirecteurs soms doen aan hun mensen.

Het gemeenschappelijke kenmerk van al deze brieven, de ene al meer gedurfd dan de andere, zijn natuurlijk de wensen voor een goed en gelukkig nieuw jaar, maar ook de beloftes en voornemens die erin staan.

Hoeveel van die voornemens worden er gemaakt in december en januari? En hoeveel worden er snel vergeten of afgezwakt?

In dit nummer gaat het om nieuwe kansen, als de verwachtingen niet verwezenlijkt werden, als er fouten gemaakt zijn.

Als onderwijsmensen weten we dat kinderen nood hebben aan een ruimte om fouten te mogen maken en eruit te leren. Ruimte geven voor nieuwe kansen. Jezus leerde ons al dat kinderen belangrijk zijn.

In het scheppingsverhaal zien we hoe God ruimte laat aan de kroon op het werk, de mens, om opnieuw te beginnen. Het hele Nieuw Testament is een verhaal van vallen en opstaan, en het Evangelie de bekroning ervan.

Het belangrijkste woord is hier misschien nieuw. Het is dan ook passend dat dit nummer van *Leeftocht* afsluit met de tekst die op het symbool van de Nieuwe Wereld staat, de pakkende belofte van een nieuwe kans, vastgelegd op het Vrijheidsbeeld.

Een katholieke dialoogschool geeft ruimte aan het kind en de jongere om hun eigen vorming richting te geven.

De pedagogie van de hoop die een katholieke dialoogschool beoefent, helpt kinderen en jongeren om hun richting te vinden aan de hand van deze wegwijzers: duurzaamheid, gastvrijheid, generositeit, kwetsbaarheid en belofte, rechtvaardigheid, uniciteit in verbondenheid, verbeelding en de eigen inspiratie van de school.

Het wordt een wondere ruimte, wanneer je erin om je heen begint te kijken met de ogen van de heilige Geest en je Hem erin werkzaam ziet.

© Luc De Coen

*Januari is een klein cadeautje,
middenin het jaar -
een soort september
in een glanzende verpakking.
Mooie vellen wit papier
om zelf te kiezen:
wordt het een nieuw hoofdstuk
of meteen een heel nieuw boek?*

*Taken komen net iets vaker
tijdig binnen
en ook het verbeteren
gaat net iets meer vooruit.
Twee eentjes en een nieuw jaartal
- dat je de eerste maanden
erg vaak moet herschrijven -
doen dat blijktbaar:
je dat zetje geven,
ook al doen we niet aan goede voornemens,
zeggen alle leerlingen in koor.*

*Ik wel, antwoord ik,
want iets beloven aan jezelf,
dat is jezelf de kans geven
om te groeien,
en daar wil ik nooit mee stoppen.
Zwoegend gaan ze aan het werk.
Als ik de daaropvolgende dagen
hun - tijdig ingeleverde - voornemen lees,
hebben hun vingers
regenbogen geschreven
over een zondvloed heen.
Zo zijn ze gegroeid:
ik moet naar boven turen.*

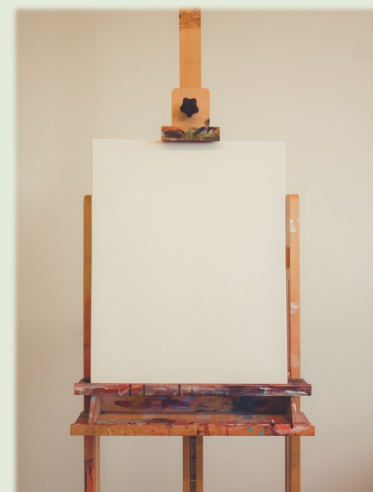
Bij de cover:
Deuren openen,
kansen om uit te vliegen

Emma Lazarus schreef in 1883 een gedicht dat als een psalm leest. Het werd op het Vrijheidsbeeld in New York gegraveerd. In het gedicht komt de Nieuwe Wereld aan het woord:

“Give me your tired, your poor, your huddled masses yearning to breathe free, the wretched refuse of your teeming shore. Send these, the homeless, tempest-tost to me, ...”

De vermoeiden, de armen, zij die geen plek meer vinden, zij die thuisloos zijn:
stuur ze maar naar mij,
de nieuwe wereld.
Hier krijgen ze een nieuwe kans.

**Dat is ook waar we in januari vol van zijn:
nieuwe kansen, een nieuw begin.
Hoort dit niet tot de kern van onderwijs:
kansen geven, genereus groeiruumte geven?**

Ze is directrice van een fijn team. Maar zoals in elke school zijn er wel wat problemen geweest. Het lerarentekort zorgde er voor dat verschillen de collega's extra inspanningen moesten leveren. Niet bij elke leerling kon het team de ondersteuning bieden die ze wilden. En wanneer onderwijs op een negatieve manier in de media kwam, maakte dat iedereen een beetje moede-loos. Gelukkig brandt het team van passie voor onderwijs, voor het lesgeven!

Het is nu januari, over een week is het tijd voor de jaarlijkse nieuwjaarsreceptie. Januari is een beetje een vreemde maand voor mensen in het onderwijs. Het schooljaar is volop aan de gang. Tegelijk is iedereen bezig over nieuwe voor-nemens, een nieuwe start en een nieuw jaar. Want volgens de ISO-normen hebben we op 1 januari een nieuw getal nodig om het jaar aan te duiden. Traditioneel nemen we die aanleiding te baat om elkaar allerlei goeds toe te wensen. Zo ook de directrice, op de receptie voor alle medewerkers van de school.

Wat zou ze in haar nieuwjaarsbrief aan de collega's schrijven, vroeg de directrice zich af. Wat zal ze iedereen toewensen? Waar hebben de teamleden nood aan? Wat kan hen bemoedigen om er de komende maanden voluit voor te blijven gaan, in vaak moeilijke omstandigheden? Hoe maakt ze hen duidelijk dat de toekomst onzeker is, maar juist daarom zo beloftevol?

In de christelijke traditie wordt vaak gesproken over het verbeelden van de toekomst. Profeten schilderen ons een wereld voor waarin recht

wordt gedaan aan armen, zwakken en uitgesto-tenen. Jezus toonde in woord en daad wat het kan betekenen om te leven in een wereld zoals God die bedoelde. Maar de werkelijkheid, zoals we die vanuit eigen ervaring en doorheen de stroom aan berichten in de media beleven, spreekt die mooie beelden vaak radicaal tegen. Het lijkt dan naïef om hoop te blijven koesteren.

Kan je hoopvol naar de toekomst kijken en tegelijk je zin voor realisme bewaren, vroeg de directrice zich af? Had ze daar niets over gelezen op het internet? Ze opende haar laptop. Al snel vond ze een artikel over Joseph Voros. Hij zocht een manier om mensen die nadenken over voorstellen voor nieuw beleid rond klimaat en andere mondiale problemen voldoende breed te laten kijken. Want zij hebben vaak de neiging om te denken in termen van 'als X, dan Y'. Omdat de beginsituatie zus en zo is, zal de uitkomst dit en dat zijn. En aangezien de toestand van onze planeet niet bepaald goed is, kan dat tot een zeker fatalisme leiden. Terwijl we natuurlijk net nood hebben aan creativiteit, aan de durf om te denken.

Daarom bedacht Voros de *cone of futures*. Als je met een lamp op de muur schijnt, krijg je een kegel van licht die vanuit de lichtbron breed uitwaaiert op de muur. De lichtvlek op de muur is in het midden heel fel en wordt naar de randen toe steeds vager. Dat is hoe we naar de toekomst horen te kijken, zegt Voros. We denken heel snel dat een toekomst zal gebeuren, dat een toekomst zeker is, onvermijdelijk is. Dat is de felle vlek in het midden. Maar wanneer we

beginnen rekening houden met de gevolgen van kleine veranderingen, zien we dat waarschijnlijk een andere toekomst mogelijk wordt. En als we meer of grotere veranderingen durven doorvoeren, dan kan de toekomst misschien zelfs helemaal anders uitdraaien. Dat zijn de vage, maar nog steeds zichtbare randen van de lichtvlek.

Volgens Voros maakt nadenken over onze toekomst als iets dat mogelijk of eventueel of misschien kan gebeuren als we de zaken anders zouden aanpakken een verschil. We zetten onze gedroomde toekomst om in een plan, want we hebben al nagedacht over wat we kunnen veranderen. En als we ons het beeld van die toekomst voor ogen houden, krijgen onze voor-nemens om dingen te veranderen betekenis. We gaan er sterker in geloven dat het de moeite waard is om te proberen iets te veranderen. Hoop geeft moed.

Met die gedachte kon ze wel iets doen, dacht de directrice. Goed onderwijs leeft immers van hoop. Onderwijzers proberen altijd de beginsituatie goed in te schatten, om dan te focussen op wat mogelijk is. Elke dag is een nieuwe kans om te bouwen aan de toekomst van kinderen, van jongeren. Niet vanuit een naïef optimisme, maar vanuit het vakmanschap van goede leraren, opvoeders en alle andere medewerkers van de school. De directrice nam haar pen. Voor een nieuwjaarsbrief schreef ze immers nog met inkt op papier. Ze had al een eerste wens in gedachten: dat de school een ruimte van nieuwe kansen mocht zijn, een plaats waar gezien wordt hoe de toekomst van kinderen misschien kan worden.

Proviand voor onderweg, een verademing voor onderwijsmensen
Maandelijkse inspiratiebron: pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/leeftocht
Impressies zijn welkom op leeftocht@katholiekonderwijs.vlaanderen

Er is getracht alle rechthebbenden op copyright te bereiken;
wie toch een overname zonder voorkennis vaststelt,
wordt verzocht contact op te nemen.

Leeftocht

Jaargang 39
nummer 5

januari 2024

v.u. Lieven Boeve

Heer,

we staan aan het begin
van een nieuw jaar.

De dagen liggen voor ons
Als blanke schildersdoeken.

We danken U voor deze 365 nieuwe kansen.
Kansen om in verbinding met U, met onze collega's,
met onze dierbaren op weg te gaan.
Kansen om met de kleuren die U ons gaf
de toekomst te verbeelden.

We danken U voor de inspiratie
die we vinden in de verhalen van verbondenheid
tussen U, scheppende God, en ons, mensen.
Een regenboog als symbool van hoop,
vuur als beeld van uw bemoediging,
een lam en een leeuw als metafoor voor de toekomst.

We vragen U om sterkte wanneer wij
de kwetsbare kracht van deze beelden uitdragen
in een wereld waarin het zakelijke en het efficiënte
maar al te vaak worden ingeroepen
om te vergeten hoe het zou kunnen zijn

Als we samen met U,
in de geest van uw belofte
van onze school
een nieuwe hemel, een nieuwe aarde
trachten te maken.

Blijf ons nabij.

Amen

Als je een top tien zou maken van meest bekende bijbelverhalen, zou het verhaal over leerlingen die kinderen willen verbieden om bij Jezus te komen daar zeker in staan. Je kent minstens de uitdrukking: “Laat de kinderen tot mij komen”, gebaseerd op Marcus 10, 13-16. Jezus doet die uitspraak wanneer Hij ontdekt dat zijn leerlingen zich boos maken op enkele ouders die hun kinderen tot bij hem willen brengen. Ze lijken te vinden dat het beneden Jezus' waardigheid is om zich met onvolwassenen, onmondige mensjes bezig te houden. In hedendaagse onderwijstermen: ze evalueren de competentie van kinderen, om een zinvolle dialoog met Jezus te voeren, als onvoldoende.

Jezus ziet dat anders en houdt zijn volgelingen een spiegel voor. Zij leggen de lat hoog voor wie bij hem wil komen en lijken daarbij zichzelf, of toch volwassenen, als norm te nemen. Maar Jezus draait dat radicaal om: wie niet wordt als deze kinderen, kan het Rijk Gods niet binnen gaan. Er wordt dan vaak gezegd dat Jezus het over de onschuld, de onbevangenheid, de spontaniteit van kinderen had.

Maar misschien ligt er voor onderwijsmensen vandaag ook een andere les besloten in het verhaal.

Die les vinden we misschien niet zozeer in de vele positieve eigenschappen van kinderen, maar in de houding van Jezus. Alle volwassenen in het verhaal nemen beslissingen in de plaats van kinderen. Ouders beslissen dat hun kinderen Jezus' zegen moeten ontvangen, Jezus' leerlingen beslissen dat kinderen Jezus niet mogen benaderen. Alleen Jezus plaatst de kinderen zelf in het midden. Meer nog: Hij geeft aan de omstanders aan dat ze het Rijk Gods alleen kunnen vinden als ze het voorbeeld van deze kinderen volgen.

Hoe sterk was het geloof van Jezus in de groeikracht van kinderen om zo'n stellige uitspraak te doen! Hoe krachtig was het effect van deze woorden op de volgelingen van Jezus, dat ze dit verhaal hebben bewaard en doorgegeven, tot vandaag!

Wat zegt dit verhaal ons vandaag, in een context waarin evalueren en (al of niet centraal) toetsen zo'n centrale plaats heeft gekregen in het onderwijsdiscours? Durven we ons laten bevragen door dit verhaal? Durven we ons te verbeelden hoe het zou zijn wanneer we onszelf en anderen als meer dan de som van een reeks competenties zien?

Leeftocht

Jaargang 39

nummer 5
januari 2024

In de Bijbel wordt de schepping van de mens op twee manieren beschreven. In Gen. 1 kondigt God aan dat Hij de mens zal scheppen, en zo gebeurt het. Gods woord is voldoende. In Gen. 2 blijkt er toch wat handwerk aan te pas te komen. God maakt de mens uit aarde en wekt hem tot leven met zijn adem. Er is veel geschreven over deze twee perspectieven. Maar er is een creatief genie dat ons met één magistraal beeld helpt om na te denken over wat we in onderwijs kunnen leren uit de scheppingsverhalen.

Michelangelo schilderde in het begin van de zestiende eeuw op het plafond van de Sixtijnse kapel de schepping. Je ziet er hoe God Adam heeft geschapen. De hand van Adam reikt omhoog, raakt bijna de uitgestoken wijsvinger van God. Tussen beide handen is er een smalle maar duidelijk zichtbare lege ruimte. Schepper en schepsel zijn met elkaar verbonden door blikken, lichaamstaal en nabijheid. Maar ze hangen niet aan elkaar vast. God laat zijn schepping los.

Het is een uitdrukking van het oude christelijke inzicht: bestaan is een gave én een opgave. Als we in de bijbel lezen dat de mens geschapen is naar Gods beeld, dan is dat geen verworven eretitel, maar een mogelijkheid die moet worden waargemaakt. God is ons bij onze pogingen om dat te doen steeds nabij. Tegelijk laat Hij ons vrij. Vrij om soms jammerlijk te falen. Maar vooral vrij om te groeien, te genieten, te ervaren hoe goed het leven kan zijn ...

Het is dan ook niet verwonderlijk dat Carl Snoecx in zijn boek *Scholen die naar de sterren reiken* naar de schepping verwijst als 'de ruimte om te beginnen' in een katholieke dialoogschool. Onderwijs hoort tot de diensten die christenen al heel lang geleden zijn gaan aanbieden aan de wereld waarin zij leven, in navolging van het scheppingsgeloof. We wakkeren de verbeelding van kinderen en jongeren aan, zodat ze zien wie zij kunnen worden, hoe de wereld zou kunnen zijn en zichzelf laten vormen door die verbeelde toekomst. We koesteren zelf de verbeelding van wat onze leerlingen kunnen bereiken, als we hen voldoende nabij zijn én genoeg ruimte geven. Niet elke schooldag verloopt als een droom. Maar elke schooldag houdt nieuwe kansen, een nieuw begin in. Elke schooldag bevat momenten waarop we achteraf kunnen terugkijken en denken: 'Dat was goed'. Momenten waarop de droom van God voor de wereld een beetje zichtbaar werd.

Stel je voor dat deze tekst, die aan de voet van het Vrijheidsbeeld in New York is gegraveerd, aan je schoolpoort hangt.

*“Geef me jullie vermoeiden, jullie armen,
jullie ineengedoken massa's
die ernaar verlangen om vrij te ademen,
het ellendige uitschot van jullie krioelende kust.
Stuur hen, de thuislozen,
als door een storm gedreven, naar mij.”*

Misschien wat zwaar? Maar toch, stel je voor ...

Stel je voor: je school als een plaats waar leerlingen vrij kunnen ademen, vrij kunnen groeien, door de schoolmuren beschermt tegen de dwingende eisen van de samenleving.

Je school als een plaats waar kinderen en jongeren rust kunnen vinden, weg van alle mediadrukke zichzelf kunnen zijn bij anderen, wars van alle selfie-gekte, ankerpunten kunnen vinden, zonder te verdrinken in hypes.

Je school als een plaats waar mensen aangemoedigd en uitgedaagd worden, maar waar fouten nieuwe kansen tot leren zijn, eerder dan momenten van falen en mislukken.

Je school als een plaats waar de ziel van leerlingen wordt gevoed, verzorgd, gekoesterd en beschermd tegen allerlei ontijdige verwachtingen en ongefundeerde eisen.

Je school als een plaats waar leerlingen niet gedoemd zijn om het verleden te herhalen, maar waar ze beginnen aan een onvermoede, onvoorziene, hoopvolle toekomst.

*“Wees welkom hier,
laat je vermoeidheid en je zorgen even achter.
Weet dat je hier vrij kan oefenen
om te worden wie je kan zijn
om samen met anderen je plek te vinden.
Dit is jouw school.”*

Stel je voor, dat dergelijke woorden aan je schoolpoort hangen.

*Geïnspireerd door Emma Lazarus, The New Colossus.
Vrij naar Carl Snoecx, Scholen die naar de sterren reiken, p. 89 en 94.*